

Verzetstrijders in Zeeland: Gewone mensen, die iets móesten doen

VLISSINGEN- 'Gewone, bange mensen' waren het, en toch kozen ze in het [Zeeland](#) van de Tweede Wereldoorlog voor een rol in het verzet. Carla Rus - dochter van de pas overleden Zeeuwse verzetsstrijder Jaap Rus - schreef er een boek over.

[Jan van Damme](#)

©Familiearchief Rus

Dit is het vooroordeel, tot nu toe: het Zeeuwse verzet stelde in de Tweede Wereldoorlog weinig voor. De boeren worden 'niet erg willig' genoemd. Op die geïsoleerde eilanden waren ze gelovig en lijdzaam. Als er een kaart wordt gemaakt waarop bijzondere verzetsactiviteiten worden aangegeven - zoals in het 'Historisch Nieuwsblad' van mei 2018 - dan is Zeeland een blinde vlek.

Zeeuwse soldaat van Oranje

Grote stappen gauw thuis, met een sterk op Holland gericht vizier. Carla Rus stoorde zich eraan. Haar vader Jaap Rus (1923-2019), de in januari overleden Goese verzetsstrijder, wordt 'de Zeeuwse soldaat van Oranje' genoemd. Als psychiater, psychotherapeut en traumatoloog werkte ze in Arnhem en Den Haag vaak met getraumatiseerde vluchtelingen uit oorlogsgebieden als de Balkan

en Azerbeidzjan. Ze zegt: „Ik ben altijd opgekomen voor mensen die in de verdrukking zitten.” Sinds ze in 1998 aan een neurologische tumor werd geopereerd is ze aan huis gekluisterd, waar ze 'pro deo-hulp' biedt aan oorlogsvluchtelingen.

©LEEUVEN, JOS VAN

Carla werd in 1953 in Amsterdam geboren, ze groeide op in Wemeldinge en Hansweert en bezocht de Christelijke HBS in Middelburg. Haar vader was niet spraakzaam als het over de oorlog ging. Hoe gevoelig dat onderwerp lag, merkte ze op 4 mei 1964. Op school - de vijfde klas van de School met den Bijbel in Kruiningen - had meester Rottier uit een spannend boek over twee vrienden in het verzet voorgelezen. Ze vertelde het enthousiast aan haar vader. „Het gezicht van mijn altijd opgewekte vader verwrong: scherpe lijnen rond zijn mond, donker geworden ogen schoten vuurpijlen in mijn richting. Ik bevroor, zo kende ik mijn vader niet. Hij draaide zijn rug naar mij toe en liep naar de tussendeur. Toen keerde hij zich plotseling om en zei scherp: 'Het verzet was helemaal niet leuk! Ik ben er mijn beste vriend Wim Quakkelaar door verloren'. Hij liep weer verder, maar draaide zich nog een keer om: 'En De Groot ook, die hebben ze zó doodgeschoten'.”

Breekbare helden

Dit tafereel is de openingsscène van het boek 'Breekbare helden. Het verzet in Zeeland 1940-'44', waaraan Carla Rus de afgelopen drie jaar heeft gewerkt. Zaterdag 13 april ligt het in de winkel. Het boek is een antwoord aan alle programmamakers en scribenten die het Zeeuwse verzet tegen de Duitse bezetter ondermaats noemen. Ze sprak nazaten van verzetsstrijders en deed uitgebreid literatuur- en archiefonderzoek. En ze had natuurlijk haar vader die informatie uit de eerste hand kon leveren. Kort voor zijn overlijden heeft hij het manuscript nog kunnen lezen. Het mailtje dat hij zijn dochter op 11 december 2018 schreef, is haar dierbaar: „Ik heb het boek helemaal gelezen. Het is geen feitenrelaas op zich, maar een verhaal van mensen achter de feiten, ieder mens met zijn eigen emoties, drama en trauma, tot in generaties ver. (...) Het boek is opgedragen aan mij, een jonge, eenvoudige verzetsman tussen de grote jongens. Daar word ik stil en dankbaar van.”

Jaap Rus woonde in Goes aan de M.A. de Ruyterlaan, met uitzicht op het station, het spoor en een groot Duits militair barakkenkamp met een munitiedepot. Zijn vriend Wim Quakkelaar, die tijdens zijn onderduik aan tuberculose overleed, vroeg hem in 1941 of hij mee wilde doen in een verzetsgroep. Een typisch voorbeeld van de rekrutering, die meestal verliep via familie, vrienden of collega's. Wim en Jaap waren zeventien jaar, ze kenden elkaar al sinds de kleuterschool, waren hartsvrienden en gingen naar dezelfde kerk. Voordat hij toestemde moest Jaap er een nachtje over

slapen. Pagina 58: „Het was dus een bewuste keus, al wist hij niet waaraan hij begon. Hij vertelde het niet aan zijn ouders, zussen en zijn vriendin Miep Joesse.”

Als lid van de Ordedienst (OD)-groep van oud-militair Daan Kloosterman (1905-1999) was Jaap in de oorlog ordonnans die berichten rond bracht, hij hielp bij de opvang van onderduikers en hij speelde gegevens door over troepentransporten. Op aandringen van zijn ondercommandant Marien de Groot - in oktober 1944 door de Sicherheitsdienst doodgeschoten - gaf hij gehoor aan de oproep om bij de bouworganisatie Todt van de Duitse Wehrmacht op Walcheren te gaan werken. Hij gaf zijn ogen goed de kost en kon na afloop bunkers, mijnevelden, geschut, strandversperringen en een radarpost in kaart brengen.

Organisatie

Carla Rus concentreert zich in haar boek vooral op de eilanden boven de Westerschelde. Ze wijdt hoofdstukken aan de organisatie van het verzet, hulp aan onderduikers, spionage, de radiodienst, de illegale pers met speciale aandacht voor de 'Trouw-groep' en de lokale bladen 'Vrij Goes' en 'Vrije Stemmen uit de Ganzestad', de overval op het distributiekantoor in Geersdijk, de arrestaties van enkele kopstukken van het verzet, de rol van het verzet in de Slag om de Schelde en het drama van de Tien van Renesse.

In het voorwoord spreekt militair historicus Christ Klep over 'een tableau van gewone mensen in ongewone omstandigheden'. Dat is precies wat Carla Rus beoogt. Ze zegt niet te streven naar volledigheid, maar wel naar een 'persoonlijk' boek 'waarin de lezer de kans krijgt wat meer in de ziel van de verzetsstrijder te kijken'. Bovendien wil ze de tot nu toe bekende verhalen meer in evenwicht brengen door verzetsmensen als Daan Kloosterman, die zichzelf door trauma's of bescheidenheid buiten de geschiedenisboekjes hield, in de schijnwerpers te zetten. In diens handenarbeid- en manufacturenwinkel - 'wolwinkel' - aan de Lange Vorststraat verborg hij het grootste OD-munitiedepot van Goes en omgeving. Pal onder de etalage lagen handgranaten, handvuurwapens, geweren, lichtspoomunitiekogels en springstof opgeslagen.

Aandacht

In totaal werden er in Nederland zo'n twintigduizend verzetsmensen opgepakt. Tienduizend hebben dat niet overleefd. Voor de strijders die uit gevangenis of concentratiekamp kwamen, was er later volop aandacht. Hun collega's die ogenschijnlijk ongeschonden de bevrijding haalden, moesten maar op eigen houtje met hun vaak beladen herinneringen in het reine zien te komen. Uit haar psychiatriepraktijk weet de schrijfster dat vele verzetsstrijders met nachtmerries kampten over verraad en martelingen, vaak ruim voor hun pensioen werden afgekeurd, suïcidaal waren en pas op hun sterfbed vertelden wat ze hadden meegemaakt.

Met een hardliner als burgemeester C.E.P Lenshoek en de kopstukken Jan en Co Dekker was Goes een broeinest van de NSB. Anderzijds was de Bevelandse stad een bolwerk van verzet, met vier OD-groepen van Piet Kloosterman, diens broer Daan Kloosterman, Jan Sturm en de in 1944 gefusilleerde Piet Quant. De Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers (LO) was verdeeld in groepen van Anthonie de Roo en Jan Laport.

Geloof

Was Zeeland lijdzaam? Zat het geloof een weerbare opstelling in de weg? Carla Rus komt met cijfers. Op de Bevelanden waren er circa 860 inwoners actief in het verzet. Op een bevolking van ruim 63.000 is dat 1,3 à 1,4 procent. Landelijk was dat 0,5 procent. Nergens in Nederland waren zo veel spionagegroepen actief als op Walcheren. Voor de groepen Van Beest, Wilhelm, Bron, Luitwieler, Albrecht, de Dienst Wim en de OD-groepen viel er bij de Atlantikwall, de Sloedam en de haven van Vlissingen heel wat informatie aan de geallieerden door te spelen. In Zeeuws-Vlaanderen was een Landelijke Knokploeg actief die vier overvallen op distributiekantoren en twee op bevolkingsregisters uitvoerde. Naar schatting was 70 procent van de Zeeuwse verzetsmensen van gereformeerden huize. Noord-Beveland krijgt een aparte vermelding. Daar werden naast ruim vijftienhonderd evacués uit geïndundeerde gebieden ook nog eens vierhonderd onderduikers ondergebracht. De zogenaamd 'niet erg willige boeren' waren zo actief in het verzet, dat de Duitse bezetters het eiland 'Klein Engeland' noemden. In Zeeland werden 5700 jonge mannen opgeroepen voor de Arbeitseinsatz, tewerkstelling in Duitsland. Daarvan doken er bijna vierduizend onder, zo'n 70 procent tegen landelijk 50 procent.

„Voldaan, dat is het woord”, zegt schrijfster Carla Rus nu haar boek van de persen is gerold. Wat haar betreft is eindelijk duidelijk dat het weerbarstige karakter van de Zeeuwen niet moet worden onderschat. Het woord 'helden' gebruikt ze niet lichtzinnig: „Mijn vader zei altijd: 'We waren gewone mensen, gewone bange jongens en meisjes die vonden dat ze iets moesten doen'.” In haar boek voegt ze daaraan toe (pagina 77): „De vanzelfsprekendheid waarmee eenvoudige Zeeuwen onderduikers hielpen, maakt hen voor mij ware helden.”

Carla Rus: Breekbare helden. Het verzet in Zeeland 1940-'44 - Uitgeverij Het Paard van Troje, 304 pagina's, 22,50 euro.